Eläkeläisliittojen etujärjestö EETU ry kiittää mahdollisuudesta tutustua Hallituksen esitykseen eduskunnalle laeiksi sosiaalihuoltolain, ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista annetun lain ja sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain muuttamisesta (HE 113/2025 vp)

Esitys on monilta osin kiitettävästi tarkentunut aiemmasta vaiheesta. Tahdomme kuitenkin kommentoida erityisesti kahta kohtaa: § 39 Asiakassuunnitelma ja esityksen budjettivaikutusten arviointi.

1. *§ 39 Asiakassuunnitelma*

Esityksen asiakassuunnitelmaa koskevassa pykälässä säädetään, että:

”*Asiakassuunnitelmaa laadittaessa on arvioitava, voidaanko asiakkaan palvelutarpeisiin vastata teknologisilla ratkaisuilla ottaen huomioon, mitä 47 §:ssä säädetään*.”

Arviointia tehtäessä on kunnioitettava asiakkaan itsemääräämisoikeutta ja otettava huomioon hänen toiveensa, mielipiteensä ja yksilölliset tarpeensa. Asiakkaalla on asiakaslain 5 §:n mukaisesti myös oikeus tietoon, mikä tukee hänen itsemääräämisoikeutensa toteutumista. Tässä yhteydessä oikeus tietoon voi sisältää esimerkiksi tiedon mahdollisuuksista hyödyntää teknologiaa sekä vaihtoehtoisista muista toimenpidevaihtoehdoista, joissa ei hyödynnettäisi teknologiaa.

Edellytämme, että lain tulkinnassa ja toimeenpanossa sosiaalihuollon henkilöstön on selvitettävä asiakkaalle hänen oikeutensa ja velvollisuutensa sekä erilaiset vaihtoehdot ja niiden vaikutukset samoin kuin muut seikat, joilla on merkitystä hänen asiassaan. Selvitys on annettava siten, että asiakas riittävästi ymmärtää sen sisällön ja merkityksen. Teknologia ei saa olla ehto palvelun saamiselle, vaan sen käytössä on oltava valinnanvapaus ja eettisesti kestävät vaihtoehdot.

Painotamme myös, että iäkkäiden asiakkaiden toimintakyvyn muutokset ovat hyvin todennäköisiä. Kannamme huolta huonokuntoisten asiakkaiden asiakassuunnitelman asianmukaisuudesta, mikäli heillä ei ole nopeasti heikentyvän kognitiivisen kunnon myötä mahdollisuutta käsittää teknologisten ratkaisujen toimintaa ja vaikutusta.

Erityisesti pitkälle edenneiden muistisairaiden asiakkaiden tapauksessa asiakkaan fyysinen ja kognitiivinen kyky voi vaihdella ja heikentyä nopeasti. Siksi **asiakassuunnitelman laatimisen ohella sen tarkastamiseen tulee kiinnittää erityistä huomiota huonokuntoisten asiakkaiden kohdalla.**

2. *Budjettivaikutusten arvioinnista*

Suhtaudumme kriittisesti esityksen arvioituihin budjettivaikutuksiin. Vanhustenhuollon rahoituksen leikkaus samaan aikaan kun vanhusten määrä ja palvelutarve kasvavat, ei ole hyväksyttävää.

”*THL ennakoi, että ikääntyneiden palveluja, kotihoitoa, yhteisöllistä asumista ja ympärivuorokautista palveluasumista, tarvitsevien iäkkäiden määrä kasvaa nykyisestä 33 000 asiakkaalla vuoteen 2027 mennessä. Iäkkäiden palveluissa työskenteli vuonna 2023 hieman yli 80 000 työntekijää. Vuonna 2027 henkilöstöä tarvitaan iäkkäiden palveluihin arviolta 14 200 enemmän kuin vuonna 2023, jos palvelurakenne ei muutu*.” (HE 113/2025 s.36)

”*Vain osa edellä mainituista välittömän asiakastyön tehtävistä on sellaisia, joissa teknologialla voidaan korvata ihmisten tekemää työtä. Valmistelun yhteydessä tunnistettiin, että henkilöstövaikutuksia voi olla nykyisin vakiintuneessa käytössä olevista teknologioista lääkehoitoon, toimintayksikön yöaikaiseen valvontaan ja asiakastiedon kirjaamiseen liittyvillä teknologioilla. Sen sijaan ei ole vielä näköpiirissä teknologioita, joilla voitaisiin korvata merkittävässä määrin henkilöstön asiakkaille antaman hoidon ja huolenpidon moninaisia tehtäviä.*” (HE 113/2025 s.37)

Lisäksi tulee palvelun jatkuvuus varmistaa myös häiriötilanteissa. Tämä voi tarkoittaa myös taloudellisesti lisäkustannuksia varajärjestelmiin tai hetkellisiin henkilöstön lisätarpeisiin.

Esityksen pohjalta voidaan laskennallisesti vähentää 636 hoitajaa ympärivuorokautisessa hoivassa. Hyvinvointialueiden rahoitusta leikataan 34,7 miljoonaa euroa. Kotihoidosta leikataan 16,2 miljoonaa.

Esityksen lopullisia vaikutuksia eli kuinka hyvin teknologian lisääminen ja henkilöstön vähentäminen tuottavat hyvinvointia ja terveyttä on mahdotonta arvioida.

Teknologisten ratkaisujen kehittäminen henkilökunnan työn helpottamiseksi ja pitovoiman parantamiseksi sekä hoivan, turvallisuuden ja asiakkaan itsemääräämisoikeuden parantamiseksi on järkevää ja kannatettavaa, mutta esityksen budjettivaikutukset ovat kestämättömiä.